

A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ - RÉGIÓ?¹

(The Western Transdanubian Region - A Real Region?)

SZÖRÉNYINÉ KUKORELLI IRÉN

Régió, regionalizmus

A régió fogalmát napjainkban nemcsak a regionális kutatók használják, a média valamennyi ágában az egyik legtöbbször ismételt szó. Ennél talán csak az Európai Unió szóösszetételt hallhatjuk többször. Mára az emberi fül már megszokta őket, mi több, tudatunkban pavlovi reflexszerűen kapcsolódnak össze. Nem véletlen, hiszen szlogenként használatos az "Európai Unió a régiók Európája" szófordulat. Márpedig ha mi is a nagy európai ház, az EU tagja szeretnénk lenni, Magyarország is e regionalizálási folyamat elé néz. Az európai közigazgatási reformfolyamat a regionalizmust támogatta, létrehozva ezzel némely esetben országhatárokat is átlépő régiókat, de mindenesetben megteremtve a területi középszintet pénzügyi önállósággal megerősítve. Így regionalizmus mintegy integrációs tényezővé vált, megnövekedett a regionális politika szerepe, s elindult a regionális gazdasági együttműködések fejlődése (*Enyedi 1996*).

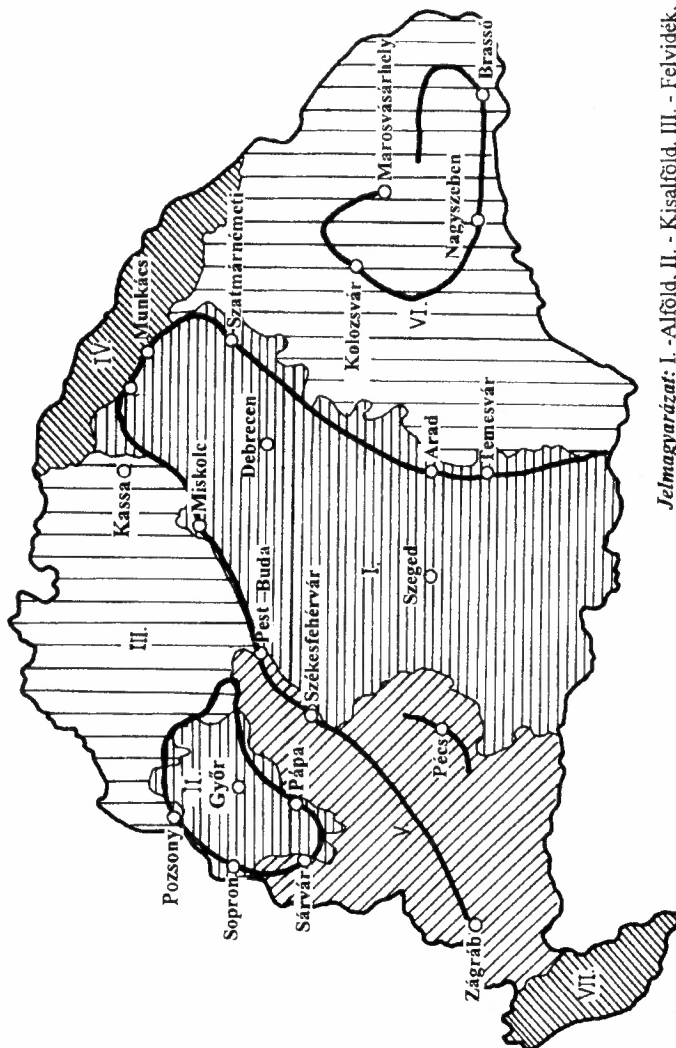
Természetesen ne higgyük azt, hogy a régiók az Európai Unió teremtményei, társadalmi, etnikai, gazdasági régiók korábban is léteztek, csak a szerepük erősödött fel napjainkra.

A kérdés az, hogy Magyarország határain belül léteznek-e régiók, ha igen melyek ezek, s a pusztá lehatároláson túl a régiófejlődés mely jegyeit mutatják? A Dunántúl északi és nyugati része alkot-e régiót, mutatkoznak-e a régió belüli gazdasági tér jegyei az adott országrészen belül, s az ott élők identitástudata régióhoz, megyéhez vagy kisebb téregységhez kötődik-e?

Régiók Dunántúl északi és nyugati részében történelmi léptékben

A magyar történeti földrajz területén megjelent munkák az Árpád-kori természeti földrajzi viszonyok mellé felrajzolják a Kárpát-medence társadalmi-gazdasági állapotát, az akkori térszerkezetet is. A feudalizmus korában a gazdasági tájak, ahogyan ma nevezzük: gazdasági régiók egymással komplementer jellegű tevékenységet folytattak. Árucseré-forgalom bonyolódott le a nagy szerkezeti egységek, a sík, domb és hegyvidéki régiók között, kialakultak a vásárvonalak (Cholnoky-féle vásárvonalak), a piacközpontok, s az egyes gazdasági terek profilja (*Frisnyák 1996*). A kutatások szerint ebben a korban hét régiót lehetett elkülöníteni a történelmi Magyarország területén (*1. ábra*). A legkisebb régió a Kisalföld volt Győr központtal, melyet a vásárvárosok gyűrűje fogott közre, mint Pozsony, Sopron, Szombathely, Pápa. Az így körülhatárolható régió a mai Győr-Moson-Sopron megyét, Vas megye nagy részét, s ma a Szlovákiához tartozó Csallóközt és közvetlen szomszédságát foglalta magába.

1. ÁBRA
A Kárpát-medence régiói és városainak rendszere a feudalizmus korában
(The regions and marketline's of Carpathian territory in the era of feudalism system)

Jelmagyarázat: I. - Alföld, II. - Kisalföld, III. - Felvidék, IV. - Északkeleti-Felvidék,
V. - Dunántúl és a Dráva-Száva köze, VI. - Erdély, VII. - Karszt és Tengeremellék

Forrás: Földrajzi közlemények, 1996. 2-3. sz. (dr. Frisnyák S.)

A gazdasági terek az évszázadok során egy stabil igazgatási rendszeren belül módosultak, rajzolódtak át. Ez az igazgatási rendszer a vármegyerendszer volt, mely Szent István, de talán már Géza uralkodásának idejére nyúlik vissza (Nagy 1996). A vármegyerendszer bizonyította életképességét, s hatalmát megőrizte a különböző politikai viszályok között is.

A vármegyerendszer megszüntetésére való első törekvés az 1784-90 közötti időszakban, II. József uralkodása alatt merült fel először. Ez a közigazgatási reform szolgálta volna először az összetartozó területi egységeknek régióba való szervezését, mintája lehetett volna a tartományi beosztásnak. A tervezet értelmében Győr, Moson, Sopron, Vas, Veszprém Komárom és Esztergom megyék alkották volna ezt a régiót, melynek központja Győr lett volna (2. ábra). A tájbeosztás szerint az Észak-Dunántúl nevet viselhetné az elképzelt régió. A közigazgatási reform, a tartományi beosztás részben a rendek ellenállása, részben II. József halála miatt hiúsult meg (Nagy 1996).

Az 1848-as forradalom és szabadságharc leverése után, a Bach korszakban egy új kerületi beosztást alakítottak ki, az öt kerület egyike nagyjából a mai Dunántúl területét foglalta magába, hiszen Sopron, Győr, Moson, Veszprém, Vas, Zala, Somogy, Tolna és Baranya vármegyék alkották e régiót. (3. ábra)

E két régióalkotási kísérlet után újra csak a megyerendszer maradt a területiség mértékességére. A közigazgatási rendszer alapja a megye maradt, s egészen a második világháborúig csak kisebb korrekciókra került sor, amelyekre elsősorban a trianoni békeszerződés miatt kényszerültek.

Ki ne hallott volna az második világháború utáni években Bibó és Mattyasovszky nevéhez fűződő közigazgatási reformtervről. A tervezet szerint a 70-80 város köré szerveződő városrégiók fölé még egy hierarchia szint került volna az országos körzetek (régiók) kialakításával. A Dunántúl ezen térségében kialakítandó régiótervezet szerint Győr-Sopron, Vas, Veszprém megyék egész területe, Komárom megye területéből a komáromi és a kisbéri körzet, Zala megyéből az északi rész Zalaegerszeggel együtt tartozik a régióhoz (4. ábra). A kommunista párt hatalomra jutása miatt ez a közigazgatási reform meghiúsult, a régiók kialakítása helyett csak minimális megyehatár korrekcióra került sor.

Már a negyvenes évek végén felmerült az ún. rajonírozás gondolata, azaz a területi munkamegosztás alapján történő gazdasági körzetek lehatárolása. A cél a járások és megyék számának csökkentése volt, de amíg a járásokat ténylegesen csökkentették, addig a megyék összevonására, számuk 12-re való limitálására nem került sor. A Dunántúl északi részén Győr-Sopron, Vas, Veszprém, Fejér és Zala megye alkotott volna egy régiót.

Egyrészt a régióalakítási kísérleteket egyik esetben sem előzte meg gazdasági tér és vonzáskörzet vizsgálat. Másrészt a szocialista rendszer centralizált gazdaságpolitikája a régiók, rajonok mesterséges rajzolatát adhatta volna csak, hiszen a gazdasági szervezetek aligha tudtak volna a központ megkerülése nélkül egymás között kooperációs kapcsolatokat építeni, régión belüli saját gazdasági hálót megteremteni, pedig valójában a régió önálló kapcsolatrendszerének megteremtésével, kiépítésével tölti be funkcióját.

2. ÁBRA

Régiókísérlet II. József korában az Észak-Dunántúlon
(Region attempt under Joseph II. in the Transdanubia Northern)

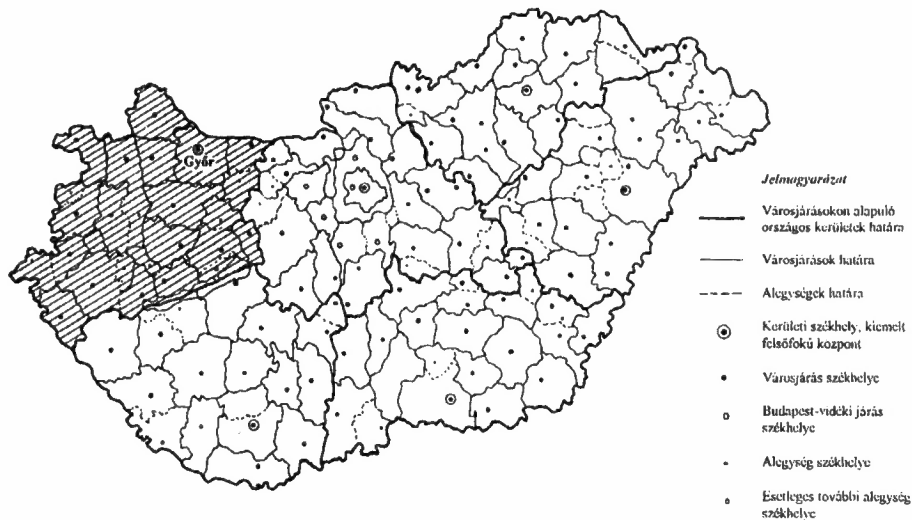

3. ÁBRA

Kerületi beosztás a Dunántúlon a Bach-korszakban
(District classification in Transdanubia in the era of Bach)

4. ÁBRA
Bibó-féle nagyrégió tervezet
(Bibó's large region draft)

Forrás: Településhálózat-vizsgálat elméleti és gyakorlati vonatkozásáról, Matheika M., 1988. 165. o.

5. ÁBRA
Észak-Dunántúl tervezési, gazdasági körzet (1971-es OTK szerint)
(The Transdanubian planning and economic area, /OTK, 1971/)

Forrás: OTK, 1971.

A magyarországi régióalakítás fontos állomása az 1971. év, amikor az OTK elkészült, s benne a több megyét átfogó tervezési-gazdasági körzeteket határoltak le a megyehatárokat tiszteletben tartva. Az általunk vizsgált területen létrehozták az Észak-Dunántúl tervezési-gazdasági körzetet, mely Győr-Sopron, Vas, Veszprém, Komárom és Fejér megyéből állt össze. A kiemelt felsőfokú központnak, azaz az így képzett régió centrumának Győrt jelölték meg (5. ábra). A fent említett centralizációs politikából adódóan e körzeteknek, - benne az észak-dunántúlinak - körzetképző funkciójuk, döntési kompetenciájuk, gazdaság szervezési feladatuk nem volt, hiszen a megyéknek volt kitüntetett szerepe az újraelosztás rendszerében. Tehát maga a régiófelosztás formális területi szint maradt, gazdasági körzet funkcióját nem tudta betölteni.

Rendszerváltás utáni régiókezdemények

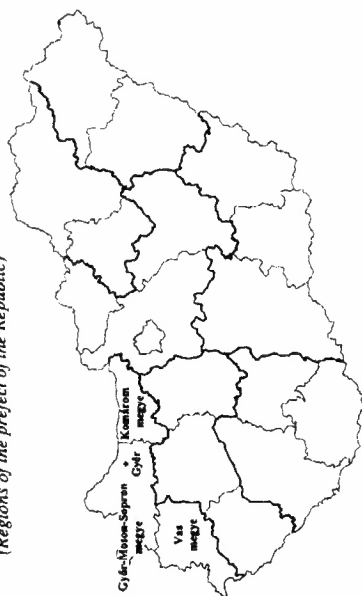
A rendszerváltással egyidőben (1990) a régióalakítás újabb gondolata vetődött fel, így az önkormányzati választások után a regionalizálási kísérletek el is indultak. Az első, több megyére kiterjedő hatáskör a köztársasági megbízotti rendszer volt. Az Észak-Dunántúlon két ún. KMB régiót alakítottak, az egyik az északi sávban Vas, Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom megyét foglalta magába, a másik Közép-Dunántúl területét foglalta el: Zala, Veszprém, és Fejér megye alkotta (6. ábra). Ezek a régiók kizárólag a közigazgatásban töltöttek be funkciót, egyéb hatáskörük, különösen a területfejlesztés terén nem volt. A köztársasági megbízotti hivatal megszűntével e funkció nélküli régiók is megszűntek.

1992-ben az EU Társulási Egyezmény aláírásra került, s ez a tény újra felszínre hozta a régióalakítás gondolatát, hiszen az EU konformitás jegyében Magyarországon is szükségessé válik a NUTS II. területi szint létrehozása. Ennek ellenére a regionalizálás nem kerül előtérbe, a területfejlesztési törvény csupán készülődik, a területfejlesztési jogszabványok nincsenek leosztva.

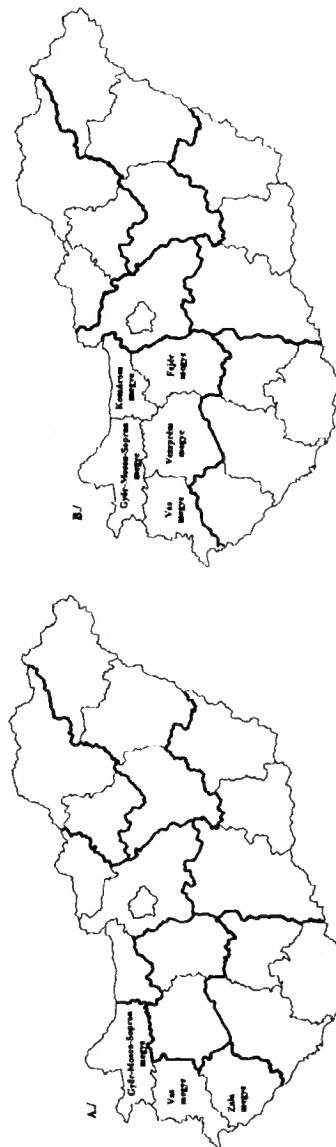
A változást, a régió létrehozására tett kísérleteket 1995-ben Ausztria EU-ba való belépése erősítette, s szinte ezzel egyidőben a másik motiváló tényező a területfejlesztési törvény vitája kapcsán szintén felszínre kerültek a régió alakítás vitái. Ausztriának EU-hoz való csatlakozásával Magyarország Ausztriával határos területén megkezdődött az INTERREG II - PHARE CBC program, az érintett megyék: Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala. A program érdekében elindult a közös gondolkodás a területfejlesztés terén, elkezdődött a megyénél nagyobb területi egységben közös programok indítása, megvalósítása. Azt is mondhatjuk, hogy a nyugat-dunántúli régió csírája ebben a táptalajban kezdett fejlődni.

Az Országos Területfejlesztési Konceptióban felszínre kerül az EU konform NUTS II területi szint megfogalmazása, a régiók kialakítására tett javaslatok (7/A. és 7/B. ábra). Az OTK különböző változataiban javasolt régiók közül a 7/A. változat megegyezik a megalakult hárommegyes Nyugat-Dunántúli Régióval.

6. ÁBRA
Köztársasági megbírói régiók
(Regions of the prefect of the Republic)

7. ÁBRA
OTK 1997 régió tervei - A területfejlesztési törvény régióváltozásai
(OTK region plans 1997 - Variations of regions in the law of spatial development)

Forrás: Európai tükör, 1997/16. sz.

Régiószerveződés a különböző területi szinteken

A települések polgármesterei és a nyugat-dunántúli identitástudat

Bárki számára a földrajzi identitástudat legbizonyíthatóbb módja az, ha térképet teszünk elé, s megfigyeljük, hogy mely térképlapokat, s azokon mely földrajzi neveket keresi meg. Mindenki -, a térkép felbontásától függően - megfigyelhető, hogy megkeresi a saját országát, országon belül valamely tájat, vagy a megyéjét, s végül rábök szülőfalujára, vagy szülővárosára helyére. Az alcímet követve arra lennénk kíváncsiak, vajon Nyugat-Dunántúltra a nyugat-dunántúliak közül hányan mutatnának rá, hányan jeleznék földrajzi identitástudatuk kifejezésekként ezt a tájegységet? Vélhetően, ha az itt lakók, illetve az innen elszármazottak nagy része igen, akkor létezik Nyugat-Dunántúl, nemcsak mint területfejlesztési egység, hanem mint táj tudat is él az emberekben. Félő, hogy jelenleg kevesek kezelnék régióként a három megyét magába foglaló téregységet.

Ugyanakkor biztosak lehetünk, hogy egy bajorországi, vagy egy elzászi, tiroli polgárnak - folytathatnánk a sort, az EU ismert régióival -, sok esetben erősebb kötődése van régiójához, mint országához.

Vizsgálatunkban, ha nem is sikerült a települések polgármesterei elé atlaszt tenni, s megvárni, míg kikeresik a számukra legfontosabb földrajzi tájat, illetve helyet, képzeletben ezt tettük, amikor kérdőív segítségével kérdeztünk rá, hogy mely régióba sorolja települését, illetve a felsorolt régió elnevezések közül melyiket tartja legelfogathatóbbnak, s hozzá mely megyéket sorolja.

Erre az összetett kérdésre akkor került sor, amikor az MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézete a KTM megbízásából az ún. "négy megyés" régióra a területfejlesztési koncepciót készítette, akkor, amikor még a mai régió nem alakult meg, de még elképzelés szintjén sem fogalmazódott meg. Akkor a kutatóhoz minden önkormányzat számára kiküldtünk egy vaskos kérdőívet a "kitöltve visszaérkezés" reményében. Az értékelhető válaszkérdőívek száma bár megyénként nem azonos arányú, de összességében 50%-ot meghaladta, hiszen a 858 településből 481 kérdőív érkezett vissza. A válaszok nagyon változatosak voltak, egy-egy régió a válaszadóktól függően más és más megyékből áll, s a megyékből összeálló régiót a különböző megyék különböző összetételben látják. Erre mutatnak rá a következő táblázatok, amelyekben a kérdésre adott válaszokat összesítettük.

Az elemzésünk arra terjedt ki, hogy a válaszadók szerint mely megyékből áll Észak-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl és Északnyugat-Dunántúl. Az azonos megyéből érkező válaszok hasonlóak, de sokszor teljes mértékben különböznek a másik megyékből kapott válaszoktól. Például Észak-Dunántúl alatt a különböző megyék különböző megyecsoportokat jelöltek ki. Ezeket a csoportokat mutatja be az 1. táblázat.

Megdöbbenően eltérő a különböző megyék polgármestereinek a véleménye az Észak-Dunántúl összetételét illetően. Mint földrajzi nevet a különböző megyék polgármesterei különbözőképpen definiálják, különböző megyéket csoportosítanak, olyannyira, hogy két különböző megyéből egy ugyanazon megyecsoport ugyanazon régióként nem szerepel. A válaszok 44%-ában említik Komárom-Esztergom megyét egyedül, vagy valamelyik más megyével együtt.

I. TÁBLÁZAT
Az észak-dunántúli régiót alkotó megyecsoportok (polgármesteri vélemények alapján)
(Groups of Counties Involved in the Northern Transdanubian Region in the Opinions of Mayors)

	Győr-Ménfőcsanak		Vas		Veszprém		Zala		Összesen	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
Győr-Ménfőcsanak	6	55							6	17
Győr-Ménfőcsanak + Kom.-Esztergom	2	18							2	6
Győr-Ménfőcsanak + Kom.-Esztergom + Vas	2	18							2	6
Győr-Ménfőcsanak + Kom.-Esztergom + Vas + Veszprém	1	9							1	3
Komárom-Esztergom			1	100					1	3
Veszprém					9	39			9	25
Veszprém + Győr-Ménfőcsanak					5	22			5	14
Veszprém + Győr-Ménfőcsanak + Kom.-Esztergom					6	26			6	17
Veszprém + Győr-Ménfőcsanak + Kom.-Esztergom + Vas + Fejér					2	9			2	6
Veszprém + Kom.-Esztergom + Fejér					1	4			1	3
Összesen	11	100	1	100	23	100			35	100

Forrás: településkérdőívek 1996.

Tehát a régió legdominánsabb megyéje Komárom-Esztergom megye, s ez az eredmény más megyék hivatkozásaiból adódott. Ezen kívül Győr-Moson-Sopron és Veszprém megye sorolja magát egyedül, vagy valamely más megyével együtt az így elnevezett földrajzi régióhoz.

A visszaérkezett válaszok alapján 102 település polgármestere határozta be az északnyugat-dunántúli régiót és adta meg a lehetséges megyekombinációkat (2. táblázat).

A válaszok alapján Északnyugat-Dunántúl legdominánsabb megyéje Győr-Moson-Sopron megye, hiszen ebbe a régióba tartozónak érezte magát és települését 72 polgármester, s közülük 58 csak ezt a megyét nevezte Északnyugat-Dunántúlnak. Veszprém megye 14 polgármestere Veszprém megyét értette ez alatt a régió alatt.

A fellelhető megyekombinációk érdekesen alakultak, csupán Vas és Győr-Moson-Sopron megyei vélemények között van átfedés, az is elenyésző. Veszprém megye települései által adott megyecsoportok között Veszprém megye mellett Vas és Győr-Moson-Sopron megye, illetve Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom megye, egy esetben Fejér és Győr-Moson-Sopron megye szerepel.

Zala megye egyetlen polgármestere sem definiálta települését ebbe a régióba, sőt magának a megyének ehhez a régióhoz tartozását sem.

A legtöbb válasz a nyugat-dunántúli régió definiálásához érkezett. 200 önkormányzat, illetve polgármesteri vélemény fogalmazta meg, állította össze a megyékből azon megyecsoportokat, amelyek alatt Nyugat-Dunántúlt értik. A megyecsoportok már több megye több önkormányzatának véleményeként tükröződnek, de az átfedés, az azonos vélemény így is kevés. Például a Győr-Moson-Sopron, Vas és Veszprém megyecsoportot, mint Nyugat-Dunántúlt egyetlen Vas megyei önkormányzat sem jelölte meg, ugyanakkor a másik két megyéből 11 vélemény voksol emellett a megyecsoport mellett. Vas, Zala és Veszprém megyei önkormányzatok 15 válasza nevezte e három megyéből képzett megyecsoportot Nyugat-Dunántúlnak. A legtöbb "szavazatot" az a Nyugat-Dunántúl régió kapta (32 vélemény), amely Vas és Zala megyéből áll. Csupán 11 önkormányzati vélemény mondatta ki a három megyés (Vas, Zala, Győr-Moson-Sopron) nyugat-dunántúli régióváltozatot.

A Zala megyei válaszok között találunk olyanokat, melyek teljes mértékben különböznek a többi megyék véleményétől. Ezek az álláspontok azon önkormányzatok álláspontját tükrözik, melyek Zala megye déli részén található. Ezek a vélemények megfogalmazznak olyan esetleges megyecsoportokat Nyugat-Dunántúlként, mint Zala, Vas és Somogy, vagy mint: Zala, Somogy, Baranya. (3. táblázat)

Összefoglalásképpen meg kell jegyezni, hogy a 337 vélemény között nagyon kicsi az átfedés, a vélemények összesítése inkább csak arra mutat rá, hogy településszinten mennyire nincs kialakult régió fogalom. Meg kell jegyezni, hogy ez a megkérdés és a válaszok abból az időből származnak, amikor a régió alakítása még nem indult el. Viszont az eredmények mindenképpen azt mutatják - az alcímben feltett kérdésre válaszolva -, hogy nyugat-dunántúli identitástudat nem létezik, a települések polgármesterei különböző határvonalakban gondolkodtak.

2. TÁBLÁZAT
A Nyugat-Dunántúli régiót alkotó megyecsoportok (polgármestert vélemények alapján)
(Groups of Counties Involved in the Western Transdanubian Region in the Opinions of Mayors)

	Győr-Ménfőcsanak		Vas		Veszprém		Zala		Összesen	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
Győr-Ménfőcsanak	10	44							10	5
Győr-Ménfőcsanak + Vas	4	17	10	15					14	7
Győr-Ménfőcsanak + Vas + Veszprém	2	9			9	15			11	6
Győr-Ménfőcsanak + Vas + Zala	5	22	4	6			2	4	11	6
Győr-Ménfőcsanak + Vas + Zala + Veszprém + Somogy	1	4							1	1
Győr-Ménfőcsanak + Kom.-Esztergom + Veszprém	1	4							1	1
Vas			35	54					35	18
Vas + Győr-Ménfőcsanak + Zala + Veszprém			1	2					1	1
Vas + Veszprém + Zala			3	5	9	15	3	5	15	8
Vas + Zala			12	18			20	37	32	16
Veszprém					33	57			33	17
Veszprém + Győr-Ménfőcsanak					1	2			1	1
Veszprém + Vas					3	5			3	2
Veszprém + Zala					1	2			1	1
Veszprém + Zala + Fejér					1	2	5	9	6	3
Veszprém + Vas + Kom.-Esztergom + Fejér					1	2			1	1
Zala							20	37	20	10
Zala + Vas + Baranya							1	2	1	1
Zala + Vas + Somogy							1	2	1	1
Zala + Somogy + Baranya							2	4	2	1
Összesen	23	100	65	100	58	100	54	100	200	100

Forrás: településkérdőívek 1996.

3. TÁBLÁZAT
Az Északnyugat-Dunántúli régiót alkotó megyecsoportok (polgármesterei vélemények alapján)
(Groups of Counties Involved in the Northwestern Transdanubian Region in the Opinions of Mayors)

	Győr-Ménfőcsanak		Vas		Veszprém		Zala		Összesen	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
Győr-Ménfőcsanak	58	81	2	40					60	58
Győr-Ménfőcsanak + Vas	6	8	1	20					7	7
Győr-Ménfőcsanak + Vas + Kom.-Esztergom	1	1							1	1
Győr-Ménfőcsanak + Vas + Kom.-Esztergom + Veszprém	3	4							3	3
Győr-Ménfőcsanak + Kom.-Esztergom	4	6							4	4
Vas			2	40					2	2
Veszprém					14	56			14	14
Veszprém + Győr-Ménfőcsanak + Vas					8	32			8	8
Veszprém + Győr-Ménfőcsanak + Kom.-Esztergom					2	8			2	2
Veszprém + Győr-Ménfőcsanak + Sopron + Fejér					1	4			1	1
Összesen	72	100	5	100	14	100			102	100

Forrás: településkérdőívek 1996.

A régiószerveződés folyamata - a megyei szint szerepe

Tényként regisztrálhatjuk, hogy 1997. május 27-én megalakult a Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács, s ezzel gyakorlatilag létrejött Magyarország nyugati részében a három megyét magába foglaló Nyugat-Dunántúli Régió. A továbbiakban a következő kérdésekre keressük a választ:

- hogyan, és kik határozták el a régió alakítását,
- miért határoztak így,
- volt-e valamilyen alapja, múltja, s mi ez, amely emellett a régiókezdemény mellett szól,
- hogyan működik, működtetik a régiót?

A régióalakítás előzményei

Az 1996. évi Területfejlesztési Törvény lehetővé tette a statisztikai régiók mellett az ún. funkcionális régiók létrehozását is. A törvény kimondja, hogy a megyei területfejlesztési tanácsoknak kell létrehozni a regionális fejlesztési tanácsot, ezzel mintegy biztosítva azt, hogy megyehatármenti szerveződést kell érteni alatta. Így a megyei területfejlesztési tanácsok a felállításuk után rögtön megkezdték az első tapogatózó lépéseket egy lehetséges régió alakításáról.

A későbbiekben megalakított régióhoz tartozó megyei elnökök, a munkaszervezetek vezetői, de azt is mondhatnánk, hogy a régióalakításban résztvevő minden szereplő a létrehozandó régió intézményesülésének elkerülését tartotta szem előtt, azaz olyan régió létrehozásában gondolkodtak, mely megyei önkormányzati működést nem csorbíthatja, ellene nem hat. "A három megye területfejlesztési tanácsa elkötelezte magát amellett, hogy minden eszközzel megakadályozza, hogy a megyei önkormányzatok rovására, melyek politikailag választott, legitím testülettel rendelkeznek, létrejöjjön egy olyan intézményesült közigazgatási szint, mely a megyék fölé kerülne, ezért csak egy olyan régió alakításában voltak hajlandók szerepet vállalni, amely abszolút kizárja az intézményesülés lehetőségét." - ahogyan Perjámosi István, a Győr-Moson-Sopron megye Megyei Területfejlesztési Tanácsa területfejlesztési vezetője nyilatkozta.

Ezt a lehetőséget a területfejlesztési törvény biztosítja, hiszen a törvény a statisztikai régiók mellett a funkcionális illetve programrégiók alakítását is lehetővé teszi.

Az Országos Területfejlesztési Konceptió régióhatárolásai is a megyék régióalakítási cselekvését erősítette, mivel a koncepció A és B változataiban javasolt régióhatárokkal a megyék nem tudtak egyet érteni.

A korábbi együttműködések miatt Győr-Moson-Sopron megye részéről evidensnek tűnt egy Vas megyével kialakítandó régió, de két megye nem alkothat régiót, ezért a megyei területfejlesztési tanács részéről elkezdődött egy "tapogatózó politika" a környező megyék felé. A Vas megyével alakítandó régiógondolat mellett Győr-Moson-Sopron megye soha nem zárkozott el attól, hogy más megyék is az alakítandó régió részei legyenek. Erre legjobb bizonyíték a Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács állásfoglalása, miszerint: "Győr-Moson-Sopron megye alapvetően Vas megyével történt együttműködésben érdekelt, de nem zárkozik el bármely más megye csatlakozásától sem."², azaz a megye nyitott volt a többi

szomszédos megye felé is. Ez a megfogalmazás már megmutatta a Vas megye melletti elkötelezettséget, de nyitva hagyta a kaput más megyék felé.

Ezzel magyarázható, hogy a régióalakítás kezdeti tárgyalásain ez év elején Szombathelyen még mind a négy megyei elnök (Veszprém megye is) volt jelen azon az értekezleten, melynek fő témája a regionális fejlesztési tanács alapítása volt.

Győr-Moson-Sopron megye alapvetően Vas megye felé kötelezte el magát, de nem kívánta kizárni a többi szomszédos megyét sem, s Zala megyét sem. Komárom-Esztergom megye, s annak területfejlesztési tanácsa kezdeti hezitálás után elvetette a Győr-Moson-Sopron megyével együtt történő régióépítés gondolatát, melynek részben az oka az volt, hogy nem kívánt "kvázi" fejlettebb megyékhez csatlakozni, mert ezzel esetleges forrásoktól foszthatja meg magát. Természetesen a bővítés után, ha a strukturális alapok által kedvezményezett területre vonatkozóan - úgy vélem - bárhol is húzzák meg a határt, Magyarország összes megyéje bele fog esni ebbe a kategóriába. Komárom-Esztergom megye vezetői viszont úgy vélik, hogy ha az EU esetleges finomított mutatókkal dolgozik majd, akkor a fejlettebb Nyugat-Magyarország és az Észak-Dunántúl többi megyéje között EU kategóriabeli különbségek lehetnek.

Zala megyének helyzetéből adódóan nem volt egyértelmű a két megyéhez való csatlakozás.

Már 1996. szeptemberében ZMTT ülésén már felmerül a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanácshoz való csatlakozás 11/1996. (IX. 30) sz. határozat szerint, azaz együttműködési szándékát fejezi ki Somogy, Tolna és Baranya megyével. 1997. februárjában tartott soron következő tanácsülésen megerősíti e szándékát a 2/1997. (II. 10.) sz. határozatával. A március 21-i ZMTT ülésén határozat döntés születik a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanácshoz való csatlakozásról (7/1997. (III.24) sz. határozat). A tanácsülésen elhangzott vélemények azt hangsúlyozzák a megye két pólusosságát, s ezért fontosnak tartják, hogy a megye tagja legyen mind a két régió. Ezért a Dél-Dunántúli Régióhoz való csatlakozás előkészítésével egy időben indul el az Észak-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács alakításában való együttműködés (15. 1996. (XI. 11.) sz. határozat), majd ezt követően a márciusi tanácsülésen 11 igennel 1 nem szavazattal és 1 tartózkodással a "ZMTT az OTK-tól eltérően Győr-Moson-Sopron és Vas megyével közös Nyugat-dunántúli tervezési-statisztikai nagyrégió kialakítását tartja a megye érdekében kívánatosnak"³, s elfogadja a Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács alapszabály tervezetét.

E két regionális tanácson kívül Zala megye hivatalból tagja a Balaton Fejlesztési Tanácsnak is.

A Zala megyei főjegyző annak ellenére, hogy mindkét, sőt mindhárom régióba való részvételt támogatja és helyesnek tartja, megfogalmazza kételyeit is: "Nem feltétlen jelent előnyt a többszörös tagság, a forrásokhoz való jutásban a programok finanszírozásában mindegyik esetben szélsők maradunk, de ez a földrajzi helyzetünkben adódik." Jelenleg a Phare-CBC program pénzügyi megoszlása hallgatólagosan 40% - 40% - 20%-ban illeti Győr-Moson-Sopron, Vas illetve Zala megyét.

Talán Vas megye helyzete volt legegységesebb ebben a régióalakításban, hiszen bárhogyan húzzuk meg a határt, mindig köztes megyeként helyezkedik el. Állásfoglalása mindvégig Nyugat-Dunántúl mellett szólt, s Zala megye csatlakozása főleg a vele korábban kialakult megyei kapcsolatoknak, a kiépült közös infrastrukturális

rendszereknek, s nem utolsósorban a megyehatárokat átlépő azonos tájegységeknek (pl. Őrség), s ezek közös fejlesztésének köszönhető.

A regionális fejlesztési tanács megalakulása a fentiek után már csak egy lépés volt. Még az 1997. év folyamán sorra alakultak a megyei fejlesztési tanácsok által létrehozott regionális fejlesztési tanácsok, amelyek éppen ebben, az észak-dunántúli térségben nem egyeznek meg az OTK 1997. régió terveivel, de végülis lefedték az egész országot, létrehozva a "hét régiós" változatot (8. ábra).

A Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács működése:

A régióalakítás során már megmutatkozott az a törekvés, miszerint a megalakult régió funkcionális régió, funkciójának alapja a Phare-CBC program, az alapfeladata e program projektjeinek összehangolása, szervezése, koordinálása.

Mint programrégió kerüli minden látszatát a közigazgatási régióknak, minden közigazgatási szintnek, és az intézményesülés látszatát is kizárja.

Ez azt jelenti, hogy nem rendelkezik állandó székhellyel, székhelyét évente változtatja, 1997-ben Győr a székhely, nem rendelkezik választotti testülettel, sem a megyék pénzeszközeivel. Nem rendelkezik továbbá a megyei területfejlesztési tanácsok pénzeszközeivel, és mindez az elhatározás az egész alakulás folyamatát végigkísérte.

Ugyancsak az intézményesülés elkerülése érdekében a tanács nem hoz létre önálló munkaszervezetet, hanem a munkaszervezetet a soros elnök biztosítja hivatala útján. Ez valószínű különböző működési nehézségekhez vezet a későbbiekben.

Nincs állandó székhely, nincsenek állandó munkatársak, sőt azzal is demonstrálni kívánja, hogy nem intézményesül, hogy az alapszabályban - a többi regionális tanácstól eltérően - nincs olyan passzus, ami a tanács pénzeszközeinek elosztására utal, mivel nem kíván pénzeszközöket osztani. Amennyiben pályázati forrásból pénzhez jutna, akkor közös célokra használja fel.

A kistérségekre vonatkozóan érdekes megoldás az alapszabályzat azon passzusa, miszerint, ha egy tárgyaló ügy egy olyan kistérséget érint, amely képviselője nincs a tanács állandó és meghívott tagjai között, ebben az esetben az adott kistérséget szavazati joggal hívja meg a tanács a téma tárgyalására, sőt adott esetben nem 24-en, hanem 32-en is szavazhatnak. Például valamely autópálya beruházás több kistérséget érint, akkor valamennyi érintett térség meghívottként, szavazati joggal vesz részt az ülésen.

A tanács részt vesz/vehet más megyék/régiók programjaiban, a régió-szerződés nem tiltja meg, hogy más régiókkal közös programokat valósítson meg. Erre példaként említendő az Észak-Dunántúl hat megyéjét érintő közlekedési hálózatfejlesztési modell, melyet a svájci kormány támogat.

Regionális hatáskörű szervezetek és a régió

Már a régió megalakítása előtt számtalan közüzemű vállalat, állami szervezet területi kiterjedése, a pénzüzetek, de még a média piac hatóköre sem követte a megyehatárt, hanem más, vagy több megyére terjednek ki. A továbbiakban megvizsgáltuk, hogy a több megyére kiterjedő regionális hatáskörű szervezetek területi kiterjedtsége mennyire van összhangban a megalakult Nyugat-Dunántúli Régió határaival.

A közüzemi és közszolgáltató vállalatok közül egyik sem húzza meg a határvonalát a három megye mentén. Mind az Észak-dunántúli Gázszolgáltató Rt. területe, mind az Áramszolgáltató Rt, mind a területi vízügyi igazgatóságok, de a Matáv és a Posta Rt. területi lehatárolása sem követi a régió területi lehatárolását. Egyetlen megyekombinációban sem szerepel Zala megye, a régió ezen megyéje a dél-dunántúli megyéket magába foglaló igazgatóságok területéhez tartozik. Ezen közüzemű vállalatok esetében sokkal gyakoribb a Győr-Moson-Sopron, Vas és Veszprém megyék kombinációja, területi egysége.

A korábban létrehozott, több megyére kiterjedő dekoncentrált állami szervezetek, mint a Vám és Pénzügyőrség Parancsnoksága, a Határőr Igazgatóság, a Katonai Ügyészség, Területi Építészeti Hivatal Észak-Dunántúli Főépítészeti Irodája, a Hírközlési Felügyelet, Környezetvédelmi felügyelőség regionális szervezete, vagy az Állami Erdészeti Szolgálat egyike sem követi a Nyugat-Dunántúl Régió határvonalát, többnyire a Vas és Győr-Moson-Sopron mellett Veszprém vagy Komárom-Esztergom megyék szerepelnek.

Csupán három olyan dekoncentrált szervezet, a Magyar Geológiai Szolgálat Területi Földtani Hivatala, a Regionális Munkaügyi Átképző Központ (Szombathely) és az Országos Műemlékvédelmi Hivatal Műemlékvédelmi Igazgatósága területi kiterjedtsége egyezik meg a Nyugat-Dunántúli Régióval.

A biztosítók, bankok területi igazgatóságai sem veszik figyelembe a megalakult régió határait, hiszen egyetlen, a régió területén működő területi képviselő nem követi a régió határát, de egységesen négy megyére (Győr-Moson-Sopron, Vas, Veszprém és Zala) terjed ki az Ahico és a Colonia Biztosító Rt. és a Budapest Bank Rt. területi képviselője. Mindezek után már nem meglepő, hogy a területen működő különféle médiák, és a hirdetési újságok hatóterülete sem esik egy esetben sem egybe a Nyugat-Dunántúli Régió területével.

Elvárható, hogy a területfejlesztés újabb ágazati szervezete, az 1998-tól létrehozott Regionális Idegenforgalmi Bizottságok (RIB) kövessék a korábban megalakított regionális fejlesztési tanácsok határait. Ez utóbbi csak részben teljesült, hiszen az ágazati és a területfejlesztési lobbizás meggyezésével magyarázható (Zongor 1998), hogy az 1997-től megalakult régiók határait ugyan követve, de a tényleges turisztikai térségeket is figyelembe véve nyolc RIB került kialakításra úgy, hogy egy-egy megye több RIB-nek is tagja. A Nyugat-Dunántúli Régió ebben sem egységes, hiszen Győr-Moson-Sopron és Vas megye csak a Nyugat-Dunántúli Idegenforgalmi Régió tagja, míg Zala megye a Balaton Idegenforgalmi Régió tagjává vált (9. ábra).

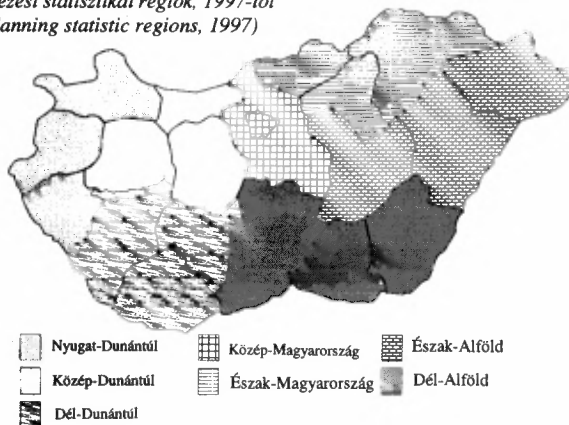
Ugyancsak 1998-tól indult el az ún. egészségügyi régiók kialakítása. Főleg a jövőben megszerezhető pénzforrások reménye volt az a készítő erő, amely az egészségügyi konzorciumok megalakításához vezetett, ez a folyamat is rejteget némi régiót szervező erőt, mely erősíthette volna a kialakított régiók kohézióját, de az általunk vizsgált területen a nyugat-dunántúli régió kohéziója ellen hatott, hiszen Felső Pannon néven hat megyét foglal magába az Egészségfejlesztési Regionális Konzorcium illetékességi területe (10. ábra).

A szerveződések területi vetületének vizsgálata rámutatott arra, hogy a Nyugat-Dunántúli Régió a több megyére kiterjedő szervezetek számára többnyire nem jelent területi egységet, határa nem jelent régió határt.

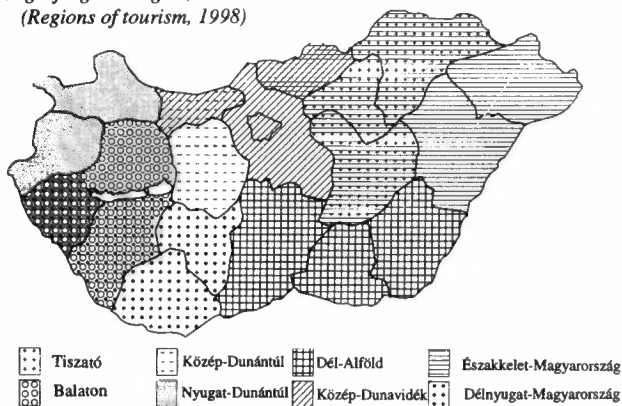
8. ÁBRA

Tervezési statisztikai régiók, 1997-től
(Planning statistic regions, 1997)

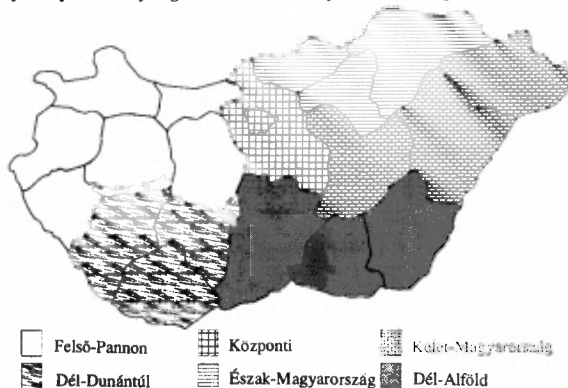
9. ÁBRA

Idegenforgalmi régiók, 1998-tól
(Regions of tourism, 1998)

10. ÁBRA

Egészségfejlesztési regionális konzorciumok illetékességi területe, 1998-tól
(Territoring of competence of regional consortium for the development of healthcare, 1998)

A regionális fejlesztési tanács kohéziós képessége, nemzetközi együttműködési tapasztalatai

A régió megalakításának előkészítése során, és működésének e rövid ideje alatt is sokszor felmerült a gondolat, miszerint, vajon tud-e majd együttműködni ez a három megye, kialakul-e egy valóságos régió, van-e régiókezdemény, amire építeni lehet?

Bár a három megye területéről, történelmi léptékben vett régióalakításról a tanulmány elején sok szó esett, de az utóbbi évek együttműködési erőfeszítéseiről kevés.

Sokan mesterségesen létrehozott régióról beszélnek, mégis e régió alakítása, formálása jó tíz évvel korábbra tehető, a rendszerváltás előtti időszakra, abban az időben amikor már nemcsak kormány szinten, hanem területi szinten is elindulhatott együttműködés.

A. \ Alpok-Adria Munkaközösség

Mintegy 12 évvel ezelőtt alakult meg az Alpok-Adria Munkaközösség, melynek Győr-Moson-Sopron és Vas megye egyszerre lett tagja. Ezek az akkor még önállósággal nem rendelkező tanácsok a megengedett mozgásterüket felhasználva próbáltak egyenrangú partnerei lenni a munkaközösséghez tartozó európai tartományoknak, régióknak, például Bajorországnak, Burgenlandnak. Később lett tagja a munkaközösségnek Zala megye Somogy és Baranya megyék is. E bő tízéves közös érdekképviselő a három nyugat-dunántúli megye együttműködési gyakorlatát már akkor elindította. A Munkaközösség öt magyar tagja között konfliktusmentes munkakapcsolat, feladatmegosztás ma is a jellemző. Így egymással, és a határ túloldalán fekvő Burgenlanddal az együttműködés, a közös programokban való gondolkodás már évek óta már nem ismeretlen. Ez a tagság mintegy "tanpályája" volt a későbbi együttműködésnek, a rendszerváltás után elindult önálló kapcsolatrendszer kialakításának.

B. \ Magyar-Osztrák Területrendezési és Tervezési Bizottság (MOTTB)

Kormányközi megállapodás alapján alakult meg 1985. decemberében, és a MT 3283/1985. sz. határozat értelmében 10 évre szól, de - a megfogalmazás szerint - mindenkor 4 évvel meghosszabodik, hacsak valamelyik fél diplomáciai úton fel nem mondja. A létrehozott bizottság deklarálja az együttműködést a közös államhatár menti térségben a területfejlesztési és tervezési programokban.

A nevezett bizottság tagjai:

- az építésügy és városfejlesztési miniszter,
- az OT elnökhelyettese,
- a külügyminiszter,
- Győr-Sopron, Vas és Zala Megyei Tanács elnöke,

osztrák részről:

- a területfejlesztésért felelős szövetségi miniszter,
- a szövetségi külügyminiszter,
- Burgenland, Alsó-Ausztria, Steiermark, és Bécs tartomány főnöke.

A bizottság fő célkitűzése egyrészt a közös információcseré a határmenti területek fejlesztéséről, a területpolitikai jelentőségű intézkedésekről, a területi tervezések

állásáról, a tervezési technikákról, másrészt a különböző szintű területfejlesztési tervek egyeztetése, az együttműködés lehetőségének kidolgozása. Konkrét közös együttműködések körvonalazódtak az akkor még aktuális Bécs-Budapest közös szak-világkiállítás előkészítéséről, valamint a Budapest és Bécs közötti Duna szakasz menti tervezések koordinálásáról.

Létrejötté óta mindössze háromszor ülésezett, először Budapesten (1986), majd kétszer Bécsben (1988, 1993). A rendszerváltás első éveiben vélhetően a kormány-szinten megsokasodott feladatok miatt a MOTTB tevékenysége szinte szünetelt, majd 1993-ban a szerződést megerősítették. De még első ülésén létrehozta a Magyar-Osztrák Területrendezési és Tervezési Albizottságot (MOTTA), mely az operatív feladatok ellátására hívatott. Az ülések napirendi programjából és jegyzőkönyveiből jól tükröződik az albizottság tevékenysége, mely a konkrét feladatok tervezéseket menedzselése felé mutat. Így került napirendre a Sopron-Közseghegyljai üdülőkörzetre, a Fertő tó fejlesztésére vonatkozó közös feladatok felvetése. Az albizottságon belül összesen nyolc munkacsoport alakult, de jelenleg csupán kettő működik, a Határmenti Együttműködés Munkacsoport és a Regionális Gazdasági Munkacsoport.

Mind a MOTTA, mind munkacsoportjainak tevékenységében 1994-től megjelenik az INTERREG - Phare CBC program előkészítése és ettől az évtől kezdődően az MOTTA munkájába bekapcsolódik Zala megye képviselője is. Az Interreg-Phare CBC program előkészítésén túl ez az albizottság gondoskodik a program szervezeti kereteinek kialakításáról is⁴ (1994. október 20. Budapest).

E bizottság és albizottságának jelentősége abban áll, hogy utat mutatott a határmenti térségek, szervezetek, tanácsok, majd önkormányzatok országhatáron átnyúló regionális együttműködéseinek, s egyben jogi és szervezeti keretet nyújtott hozzá. Úgy vélem ez az úttörő munka is hozzájárult a három megye későbbi közös érdekérvényesítéséhez, a régió-gondolat kristályosításához.

C.1 A Magyar-Osztrák Határmenti Regionális Tanács

A rendszerváltáshoz közeledve, a határmenti együttműködések megindulása, majd erősödése során megfogalmazódott az a szándék mind Burgenland, mind a Burgenlanddal szomszédos magyar megyék részéről, hogy létrejöjjön egy olyan szervezet, melyet csak az érintett térség hozzon létre, illetve működési területe e határmenti térségre terjedjen ki. A szándék megvalósult, mikor 1992-ben megalakult egy határokat átlépő regionális tanács.

A Határmenti Regionális Tanács tagjai:

- Burgenland Tartomány,
- Vas, Győr-Moson-Sopron megyék,
- Szombathely, Győr és Sopron megyei városok.

A tanács alakításának elvei sok mindenben hasonlóságot mutatnak az Európa Tanácsnak a területi közösségek határmenti együttműködéséről szóló elveivel. Így a megalakított Regionális Tanács fő feladata a partnereket szolgáló informatív és szakszerű együttműködés, mely kiterjed többek között a területfejlesztés, a közlekedés, telekommunikáció, energiaellátás, természet és környezetvédelem, a gazdaság, az oktatás területére. Az egyes feladatköröket a megalakított munkacsoportok, melyek állandó koordinátorral működnek, látják el.

Milyen eredmények születtek az elmúlt öt évben?

Egyik fontos eredményként lehet elkönyvelni, hogy megteremtődtek a közös műszaki feltételek, például összedolgozott közmű alaptérképek, amelyek a vonalas infrastruktúra tervezetéhez nélkülözhetetlenek. Kijelölésre kerültek a tanács területén a hulladéklerakók, valamint követelményrendszerük megfogalmazása, ezzel a lehetséges pályázatokat készítették elő. Összehangolt rendezési tervek születtek a Fertő tavi Nemzeti Park kialakítására vonatkozóan, ideiglenes és állandó határátke-lők nyíltak (Jánossomorja, Fertőd, Fertőrákos, Fertő-tó vízi határátke-lő).

Talán a legnagyobb eredmények a Phare CBC program sikeres működésbe hozásában mutatható ki. Az a tény, hogy a sikeres pályáztatás, a települések részéről a programok megfogalmazása, majd elindulása ennyire zökkenőmentesen zajlott le a Határmenti Regionális Tanácsnak⁵ és a MOTTA működésének köszönhető, hiszen 1996-ig Phare CBC programnak nem volt magyar munkaszervezete.

D. \ Interreg II. - Phare CBC program

Ausztria EU-ba való belépése után az osztrák-magyar határszakasz is megfelelt a fent nevezett programban való részvételre. E program időtartama öt éves, 1995-99 közötti időszakra vonatkozik. Célja, mint minden EU-hoz tartozó határmenti együttműködésnek:

- a magyar és osztrák határtérségek határon átnyúló együttműködésének erősítése, a két ország közötti életszínvonal- és fejlődésbeli különbségek leküzdése,
- a két ország között évszázadokon keresztül meglévő gazdasági és társadalmi kapcsolatok helyreállítása úgy, hogy az megfeleljen a huszadik század végi elvárásoknak,
- az osztrák és a magyar határmenti térség helyi és regionális szervezetei között kialakuló együttműködési hálózatok, egyeztetési fórumok, közös intézmények támogatása - a jószomszédi viszony javítása,
- az EU-ban honos intézményrendszer, eljárásrendek, döntési mechanizmusok megismertetése a helyi és térségi közreműködőkkel, építve a helyi és térségi közösségek érdekeire, kezdeményezésére és intenzív tanulási folyamatára,
- a határon átnyúló térségek koordinált fejlesztéséhez szükséges interregionális intézményrendszer kialakítása.

Az együttműködés magyar tagjai:

- Környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter (elnök)
- KTM államtitkár (titkár)
- hét minisztérium (IKM, Külügy, Belügy, KHVM, Művelődési, Munkaügyi, Pénzügyi) helyettes államtitkára⁷
- *Gy.-M.-S. megyei, Vas megyei és Zala megyei Területfejlesztési Tanács elnöke*
- állandó meghívottak (szavazati jog nélkül): a térség öt megyei jogú városának (Győr, Sopron, Szombathely, Zalaegerszeg és Nagykanizsa) polgármesterei.

Tehát ha a területiséget nézzük, láthatjuk, hogy a három nyugat-dunántúli megye teljes jogú tagként vesz részt a programban, s a projektek is e három megye területén valósulnak meg a hallgatólágyosan elfogadott 40-40-20 arányban.

A közös munka sikerét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy ez a térség 1995-ben hét, 1996-ban 11,3 millió ECU Phare támogatást kapott (Rechnitzer 1997).

S ez Magyarországnak azon térsége, amely a központi területfejlesztési alapokból viszonylagos fejlettsége miatt nem, vagy alig részesült.

E három, valamiképpen a határhoz kötődő nemzetközi együttműködés (11. ábra) abban közös, hogy területi szereplői a későbbi Nyugat-Dunántúli Régió megyei. Tehát ennek a régiónak a tagjai több mint egy évtizedig tanulták, majd beletanultak az együttműködés folyamatába. Nem mondhatjuk, hogy váratlanul, tapasztalatok nélkül kerültek a régió gondolatához, a közös tenni akarástól a program kialakításig terjedő folyamatra jó iskola volt e nemzetközi szinten való megmérettetés.

Tehát a régió tapasztalattal teli együttműködésen alapul, s talán így már jobban érthető, hogy miért ez a három megye alakította meg, alapszabályzatokban, ügyviteli rendjükben sok hasonlóság mutatható ki a magyar-osztrák határmenti regionális tanács működésével, például az elnökség rotációs rendszerben változik, titkársági feladatokat a soros elnök hivatal látja el.

E. West/Nyugat Pannon EUREGIO

Az 1992-ben létrehozott Határmenti Regionális Tanács a fentebb felsorolt eredmények birtokában határozta el magát, hogy átalakuljon euróregióvá. Valójában mit is jelent ez a fogalom? „Az eurégiók legtöbbször tanácsadói és promóciós funkcióval felruházott politikailag informális testületek, melyeket többnyire helyi önkormányzatok, de számos esetben regionális vagy nemzeti hatóságok kezdeményeznek. Egy közvetítő testület az uniós, nemzeti, regionális tervelképzelések, és a helyi határon átnyúló regionális fejlesztési koncepciók között” (Novotni 1998). A működésének főbb célkitűzései a gazdasági, ökológiai, szociális problémák közös kezelése, az együttműködés intézményesítése, a központi források megszerzése a megvalósítandó célok érdekében.

1998. őszén a két magyarországi megye és Burgenland, azaz a korábbi Határmenti Regionális Tanács tagjai megalakították az eurégiót. Az osztrák-magyar határ mentén, a közös történelmi múltra és a ma élő kapcsolatrendszerre, és a közös feladatok együttes megoldására alapozzák a kapcsolatrendszer további elmélyítését. A megalakulás eufóriájára árnyékot vetett Zala megye rosszaló véleménynyilvánítása, annak a hangsúlyozása, hogy a megyét kihagyták a csatlakozásból. Ez a tény a Nyugat-Dunántúli Régió kohézióját, sőt identitását gyengítette, nem használt a csak éppen csecsemőkorból kilépő régió egységesülésének, a fomálódó együttműködéseknek.

A régió jövőképe

A Nyugat-Dunántúli Régió funkcionális régió, funkciója a Phare-CBC program.

Éppen ezért működésére vonatkozó egyik legtöbbször feltett kérdés az, hogy a funkcióját biztosító Phare-CBC program befejeztével lesz-e létjogosultsága?

A régió életben maradása, ennek kimenetele valóban többváltozós. Ha rövid távlatokban gondolkodunk, akkor azt kell mondanunk, hogy annak ellenére, hogy a jelenlegi program időtartama 1995-1999, azaz 2000-re tervezett, kifizetése várhatóan nem 2000-ben lesz. Ezt előre jelezni az eddig eltelt időszakból lehet, hiszen az 1995-ben odaítélt támogatások gyakorlatilag 97-ben indultak, így a 2000-ben odaítéltek vélhetően legkorábban, 2003-ban valósulnak meg. Tehát e rövidtávú program sem annyira rövid, legalább hét éve van.

11. ÁBRA

Nyugat-Dunántúli régió területét érintő nemzetközi együttműködések
(International cooperations in the Western-Transdanubian region)

Bár ez a Brüsszelben jóváhagyott program 2000-ben fejeződik be, de ha Magyarország nem lesz addigra az EU tagja, márpedig ennek minden valószínűsége adott, akkor továbbra is EU-nak egy szomszédos határmenti területe marad a régió, s egy 2000-től induló új program kedvezményezett területe lehet.

Lehet azzal a változattal is számolni, hogy a Phare-CBC program valóban megszűnik, de addigra egy olyan erős regionális együttműködés alakul ki területén belül, amely megköveteli továbbélését, s az időközben befejezett programok további új programokat követelnek életben tartva ezzel a régió alapvető funkcióját, a területi együttműködést a gazdasági fejlesztés érdekében. Vajon ez a változat következik-e be azt az elkezdett munka, az "élet" dönti el, azaz a Phare-CBC program kifutásáig összekovácsolódik-e ez a térség, valóban alkot-e addigra régiót, gazdasági régiót, vagy sem.

A programok megvalósítása, illetve megvalósíthatósága alapján ki fog derülni, hogy mennyire egységes vagy nem, ki fog derülni, hogy kialakul-e ez a gazdasági tér, lesz-e önálló arculata, vagy az erőfeszítések ellenére nem létezik. Jelenleg nincs észak-dél tengely, a vizsgálat ki fogja deríteni, hogy vannak-e kapcsolatok, vagy azok megvalósíthatók, kiépíthetők-e, vagy ha kiépíthetők, érdemes-e őket kiépíteni, stb. Az MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézetében folyó térszerkezeti kutatások arra mutattak rá, hogy Észak-Dunántúl gazdasági kapcsolatai nem vághatók szét észak-dél irányban, a kelet-nyugat irányú Hegyeshalom-Budapest innovációs tengelyen helyezkedik el Győr, a régió központjának várományosa. A Felső-Pannon térségnek három innovációs zónája létezik, a Hegyeshalom-Budapest innovációs folyosó, Sopron-Szentgotthárd határmenti zóna és Zalaegerszeg-Balaton-Székesfehérvár-Budapest tengely. Nehéz működőképesnek elképzelni egy olyan régiót, amely egy észak-déli innovációs zónából és egy észak-déli depressziós sávból áll. A létező gazdasági kapcsolatok is az innovációs zónák mentén erősebbek, éppen ezzel magyarázható, hogy Győrnek a gazdasági kapcsolatrendszere régióán kívülre mutató jegeket hordoz.

A következőkben röviden összefoglaljuk a Nyugat-Dunántúli Régió mellett és elene szóló legfőbb érveket.

+	-
korábbi, határon átnyúló együttműködések	közlekedési tengely hiánya
Phare-CBC program	Zala megye kétpólusossága - erős kötődés Dél-Dunántúlhoz
valódi régióközpont hiánya	valódi régióközpont hiánya
megyei döntéshozók együttműködési készsége és gyakorlata	regionális gazdasági hálózat hiánya
közel azonos gazdasági struktúra, fejlettségi szint	felsőoktatási kapcsolatrendszer nem régiókompakt
eurégió megalakítása	ellentétek Zala megyével

Azt látni kell, hogy ez a régió most egy csíra, melyben megtalálhatók a jó és rossz gének egyaránt. A regionális fejlesztési tanács megalakulásával a régióépítés folyamata csak elkezdődött, s ennek sikere a hétköznapi erőfeszítéseink, az együttműködés eredményességén múlik.

A távolabbi jövőkép túllép a mai régió és eurorégió határokon, s reális vízióként elképzelhető a Bécsi Nagykövetség dédelgetett álma, miszerint ez a régió és Burgenland is egy öket magába foglaló, nagyobb kiterjedésű eurorégió része lenne. Ennek pontos határai ma még nem definiálhatók, ezt már a következő évszázad globális és regionális folyamatai döntik majd el, s rajzolják meg.

Jegyzetek

- ¹ A tanulmányhoz alapul szolgált a „Magyarország az ezredfordulón” stratégiai kutatási program területfejlesztési alprogramjához 1997-ben készített kutatási beszámoló (témavezető: Pálné Kovács Ilona MTA RKK DTI igazgatója)
- ² Győr-Moson-Sopron Megye Területfejlesztési Tanács jegyzőkönyve (1997. febr.)
- ³ ZMTT jegyzőkönyv, 1997. márc. 24-i ülésén
- ⁴ A Magyar-Osztrák Területrendezési és Tervezési Együttműködés eddigi története (Összefoglaló) Összeállította: Dr. Tompai G. 1995.
- ⁵ A Magyar-Osztrák Határmenti Regionális Tanács 5 éve (összeállította: Perjámosy István)
- ⁶ 1998. évi országos választások előtt.

Irodalom

- Az Északnyugat-Dunántúli Területfejlesztési Stratégiája (Témavezető: Rechnitzer J. DSc.) (1996)- Nyugat-Magyarországi Tudományos Intézet Közleményei 37. Győr.
- Az osztrák-magyar határ menti együttműködések tapasztalatai (1997) MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet Közleményei 50. sz. (Témavezető: Rechnitzer János DSc.) Győr (Kézirat)
- Bibó István összegyűjtött munkái 3. - Társadalmi reform és közigazgatás (Sajtó alá rendezte Kemény István és Sárközi Máttyás) Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem (Bern) kiadása 1983.
- Enyedi Gy. (1996) *Regionális folyamatok Magyarországon az átmenet időszakában* Ember Település Régió sorozat, Budapest, 138. o.
- Frisnyák S. (1996) Az Árpád-kori Magyarország gazdaságföldrajza - *Földrajzi Közlemények* CXX.(XLIV.) kötet 2-3. szám, 119-136 o.
- Horváth Gy. (1997) Decentralizáció – partnerség – regionalizmus. Az európai térsztruktúrákhoz kapcsolódás feladatai Magyarországon. *Comitatus* 1997. VII. évf. február 5-17. o.
- Horváth Gy.- Illés I. (1996) Regionális fejlődés és politika - *Európai Tükör Műhelytanulmányok* 16. *Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza* (szerk: Perczel Gy.) (1996)- ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Matheika M. (1988) *A településhálózat-vizsgálat elméleti és gyakorlati vonatkozásáról* - Akadémia Kiadó, Budapest, 174 o.
- Nagy G. (1996) Régiók és regionalizálás Magyarországon (In: Magyarország és Észak-Dunántúli fejlődésének fő irányai, sajátosságai az ezredfordulón és a 21. század elején - Tudományos Konferencia 1995. okt.11. szerk: Beszteri Béla és Nagy Gábor) - 1996. Veszprém, VEAB
- Novotni G. (1998) Az eurorégió mintája (A sikeres határmenti együttműködés kulcskérdései) MTA RKK DTI Pécs, Kézirat 27. o.
- Somogyi S. (1996) A honfoglalás földrajzi környezete és annak átalakulása - *Földrajzi Közlemények* CXX.(XLIV.) kötet 2-3. szám, 111-118. o.
- Veszprém megye területfejlesztési stratégiája IV. kötet* - Konceptió 1997. május - Témavezető: Rechnitzer János - MTA RKK Nyugat-Magyarországi Tudományos Intézet Közleményei 51. sz. (Kézirat)
- Zongor G. (1998): EU integráció: régiókkal? - megyékkel? - *Comitatus* VIII. 7-8. sz. 53-63. o.

THE WESTERN TRANSDANUBIAN REGION- A REAL REGION?

IRÉN KUKORELLI

By the passing of the 1996 Act on Territorial Development and Management, the legal framework for regional development was established in Hungary. This law provided great chances for the beginning of real regional development in Hungary. The Western Hungarian Region was created by the consent of three counties, Győr-Sopron-Moson, Vas and Zala in May 1997. The newly-established region, however, lacked a common historical memory, moreover there was no modern regional identity on which an organic regional development programme could be based on.

Before the official launching of the Western Hungarian Region, by interviewing some of the local mayors of the region, we were trying to find out that the cooperation of which counties may constitute a real region. The findings do not fully support the cooperation of the above-mentioned three counties.

The reasons for region-building based on this 3-county structure are various, however the fact that these counties are the beneficiaries of the PHARE CBC programme seems to be one of the most important reasons. The Western Hungarian Region according to the legal standards of the 1996 Act is a functional region having no permanent seat, elected assembly and independent budget. The study attempts to highlight the fact that these counties have already had the experience of cross-border regional cooperation in the framework of various international projects such as the Alps-Adriatic Community and The Austrian-Hungarian Cross-Border Council since the mid-1980s.

In order to create a „real region” with strong identity and significant economic potential in Western Hungary, there must be a conscious regional policy both at the national and county-level to set up a regional economic network. Naturally, to achieve these goals, these projects should be provided with the necessary financial resources.